

 100 let
Velké Ostravy
1924—2024

Statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy

100 LET VELKÉ OSTRAVY

NÁMĚT, SCÉNÁŘ, TEXTY:

Antonín Barcuch, Radoslav Daněk, Šárka Glombíčková, Martin Juřica, Michal Kubica, Jaroslava Novotná, Jozef Šerka, Hana Šústková

VÝSTAVA VZNIKLA ZA PŘÍSPĚNÍ A PODPORY:

OSTRAVA!!!
ARCHIV MĚSTA OSTRAVY

OSTRAVA!!!
OSTRAVA-JIH

OSTRAVA!!!
VÍTKOVICE

OSTRAVA!!!
MARIÁNSKÉ HORY
A HULVÁKY

OSTRAVA!!!
NOVÁ VES

OSTRAVA!!!
MORAVSKÁ OSTRAVA
A PRÍVOZ

Galerie
VENKU

OSTRAVA!!!

Geneze projektu Velké Ostravy I

Motivace, která vede ke slučování obcí a měst do větších celků, bývá různá; jednak je to potřeba jednotného stavebního a urbanistického plánování, snaha zefektivnit správu celého území, snížit náklady na údržbu infrastruktury a chod administrativy. Nezanedbatelné je i nesporné zvýšení prestiže takového celku a posílení vyjednávacích pozic starosty či primátora vůči státním úřadům. V minulosti navíc hrála často významnou úlohu rovněž otázka národnostní, což byl i případ Ostravy.

Údajně již před 1. světovou válkou se tehdejší německé obecní výbory Moravské Ostravy, Přívozu a Vítkovic zabývaly myšlenkou sloučení těchto tří měst. Nemáme o tomto záměru dostatek informací, nicméně v případě jeho realizace by podle výsledků sčítání lidu z roku 1910 dosáhl počet obyvatel takového celku téměř 80 tisíc, přičemž německé obyvatelstvo by zde mělo nadpoloviční většinu. Tím by se Ostrava v nových hranicích stala městem de facto německým.

Sociálně demokratický politik, poslanec a předseda správní komise města Moravské Ostravy Jan Prokeš byl nepochybně hlavním iniciátorem vzniku Velké Ostravy, jakožto moderní metropole severní Moravy a Slezska. Zde vidíme jeho portrét na fotografii na průkazce poslance československého parlamentu.

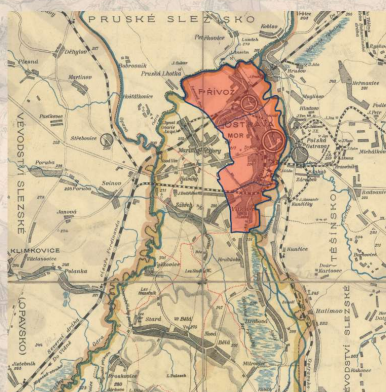
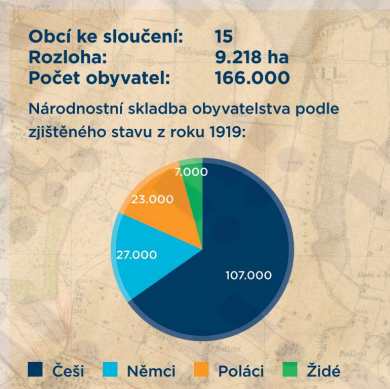
Po první světové válce se situace obrátila; mezi lety 1919–1924 došlo postupně ke vzniku tzv. Velké Olomouce, Velkého Brna, Velké Prahy a Velké Plzně, s tím, že minimálně v prvních dvou případech bylo důležitým motivem právě zajištění české většiny prostřednictvím připojení okrajových českých obcí k historickým jádrům s početným německým obyvatelstvem. Nelze pochybovat, že i projekt Velké Ostravy, o němž se začalo mluvit již počátkem roku 1919, byl v soudobém kontextu veden právě těmito pohnutími.

Projekt počítal s tím, že k Moravské Ostravě bude připojeno dalších čtrnáct obcí a měst, z toho šest moravských (Hrabůvka, Mariánské Hory, Nová Ves, Přívoz, Vítkovice, Zábřeh) a osm slezských (Hrušov, Kunčice, Kunčičky, Michálkovice, Muglinov, Radvanice, Slezská Ostrava, Svinov). Protože nebylo jasné, jak silně je německé obyvatelstvo skutečně zastoupeno, bylo v těch obcích, které vykazovaly před rokem 1914 největší německé menšiny (tedy Moravská Ostrava, Vítkovice, Přívoz a Hrušov) dokonce provedeno zvláštní místní sčítání lidu, které dopadlo pro Čechy uspokojivě. Ukázalo se, že počet osob, hlásících se k německé národnosti, téměř všude výrazně poklesl a v zastupitelstvu Velké Ostravy podle projektu z roku 1919 by tudíž byla česká většina zajištěna.

Samozřejmě se předpokládalo, že Velká Ostrava se stane statutárním městem s vlastním magistrátem, což by rovněž výrazně zvýšilo prestiž města. Problémem zůstávaly zemské hranice – dosavadní legislativa totiž v rámci slučování obcí s jejich změnou nepočítala. Proto musel být vydán zvláštní zákon, který umožňoval připojit Velkou Ostravu buďto k Moravě nebo ke Slezsku.

Projekt Velké Ostravy z roku 1919. Modře jsou označeny obce navržené ke sloučení, červeně zemské hranice mezi Moravou a Slezskem. Sedou barvou je zakreslen aktuální územní rozsah města Ostravy. V případě realizace projektu v plném rozsahu by Velká Ostrava byla třetím největším městem Československé republiky.

Návrh sloučení tří moravských měst – Moravské Ostravy, Přívozu a Vítkovic, který měl vzniknout údajně už před 1. světovou válkou. Soudobé prameny se bohužel zmiňují pouze o tom, že snad ztroskotal na přílišných nárocích města Vítkovic.

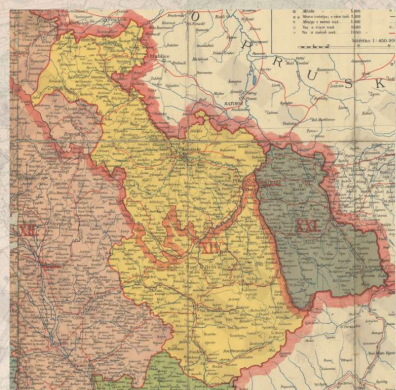

Politický okres Moravská Ostrava (vyznačen zeleně) měl být dle původních předpokladů po povýšení Velké Ostravy na statutární město zrušen a jeho jižní část (na mapě světlejší) připojena k okresu Místek, což bylo pro některé obce méně výhodné z hlediska dojížděkové vzdálenosti. Proto požadovaly vytvoření vlastního politického okresu.

O výsledcích zvláštního sčítání v roce 1919 informovaly všechny místní české noviny s nadšením. Článek z lidoveckého listu Ostravský kraj nešetřil na rozdíly od jiných antisemitských výpady na adresu tehdy početné židovské komunity, která měla poprvé možnost deklarovat se jako zvláštní národnost.

Čís. 286.
Zákon ze dne 34. srpna 1920,
kterým se mění hranice obcí a měst a zrušují se některé hranice obcí a měst, které jsou v rozporu s územní organizací státu.

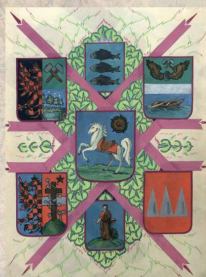
Zákon č. 285/1920 umožnil při slučování obcí porušit i zemské hranice. Jeho koncepce však sama o sobě příliš demokratická nebyla, neboť umožňovala vládě nebrat v potaz zájmy a názory obyvatel dotčených obcí.

Dlouho chystaná reforma územní správního uspořádání státu měla přinést vznik tzv. žup (obdobu dnešních krajů) a zrušení problematických zemských hranic. Velká Ostrava by se pak stala i městem krajským (s působností pro území na mapě vyznačených žup č. XIV a XXI). K tomu však nedošlo, a hranice mezi Moravou a Slezskem byly zrušeny až v roce 1928, kdy vznikla země Moravskoslezská.

Geneze projektu Velké Ostravy II

Správní komise (tedy nevolené, ale státem jmenované orgány) fungovaly již od konce roku 1918 na místě rozpuštěných obecních výborů v Moravské Ostravě, Vítkovicích, Přívozu a Hrušově. V rámci příprav ke sloučení pak na podzim roku 1919 rozpustilo ministerstvo vnitra v obvodu budoucí Velké Ostravy všechny ostatní dosud fungující obecní výbory, zvolené ještě před rokem 1914, a na jejich místo rovněž dosadilo tyto správní komise. To vyvolalo řadu protestů jak mezi německým, tak i českým obyvatelstvem, neboť o připojení měly rozhodnout orgány, nevylučující většinovou vůli voličstva. Na tyto protesty však nebyl brán zřetel.

V podpisové Pamětní knize Velké Ostravy nalezneme na první stránce historické znaky všech sedmi sloučených obcí a měst. Uprostřed je samozřejmě Moravská Ostrava, nahoře zleva Vítkovice, Hrabůvka a Přívoz, dole Mariánské Hory, Nová Ves a Zábřeh.

Větším kamenem úrazu se ovšem ukázaly být problémy povahy národnostní a ekonomické. V první řadě to byl konflikt o Těšínsko, který vzplanul již na konci roku 1918. Než se jej podařilo v roce 1920 aspoň částečně vyřešit rozdělením celého regionu mezi Polsko a Československo, nebylo možno o připojování slezských obcí za Ostravici reálně uvažovat.

Dalším problémem byly složité národnostní poměry v celém Slezsku, jehož bylo Těšínsko ostatně součástí. Kromě velké polské menšiny byla ve Slezsku většina obyvatelstva německého, která by připojením celé Velké Ostravy s jejími českými obcemi k Moravě zcela jednoznačně dominovala. Nabízelo se samozřejmě připojit Velkou Ostravu ke Slezsku, proti tomu se však pro změnu postavily moravské zemské orgány. Ostravské obce byly totiž ekonomicky velmi silné a moravskému zemského rozpočtu přinášely až 12 % příjmů. V případě Slezska by to bylo ostatně ještě výraznější – obce na pravém Ostravice spolu se Svinovem zajišťovaly slezskému rozpočtu až 24 %. V otázce financí byl postoj obou zemí naprosto neústupný. K dovršení všeho se ozvaly v roce 1920 také obce, které měly být po vzniku Velké Ostravy připojeny k politickému okresu Místek; proti tomuto záměru vehementně protestovaly a hrozily až jakousi občanskou neposlušností.

Celý projekt tak nečekaně uvízl na zemských hranicích. Protože zamýšlená realizace župního zřízení (jakési obdoby dnešních krajů) byla stále v nedohlednu, a ani v následujících dvou letech se postoje zainteresovaných stran nezměnily, rozhodlo ministerstvo vnitra jen o sloučení sedmi moravských obcí. Československá vláda schválila tento krok 20. prosince 1923, s platností od 1. ledna roku následujícího.

K 1. 1. 1924 tedy Velká Ostrava konečně vznikla – bez vlastního statutu, podstatně menší, než se předpokládalo, přesto však počet jejích obyvatel překročil sto tisíc. Správní komise sloučených obcí byly zrušeny a až do vypsaní nových voleb byl pověřen vedením celého města Jan Prokeš ve funkci vládního komisaře. Přes veškeré nedostatky, které projekt Velké Ostravy měl, šlo v té chvíli o obrovský úspěch; cesta k modernímu velkoměstu byla konečně otevřena.

Výřez z této školské mapy ukazuje, jak složitá byla národnostní situace ve Slezsku, kde byli dominantně zastoupeni Němci (vyznačeno šedomodře) a významně Poláci (vyznačeno oranžově). Odloučit lidnaté české obce od Slezska a připojit k Moravě bylo z tohoto hlediska vyloučeno.

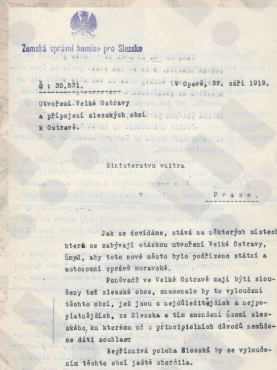
Zcela nečekaným soupeřem Jana Prokeše se stal jeho stranický kolega a předseda správní komise města Vítkovic Josef Chalupník (1884–1944). Na konci roku 1920, kdy se zdálo, že myšlenka Velké Ostravy nadobro uvázne na nepřekonatelných obtížích, navrhl vytvoření tzv. Velkých Vítkovic sloučením Vítkovic se Zábřehem a Hrabůvkou. Jeho projekt však nenalezl dostatečnou politickou podporu.

Velká Ostrava nevznikla na rozdíl od Velké Prahy či Velkého Brna na základě zvláštního zákona, jak se původně předpokládalo, nýbrž pouhým ministerským rozhodnutím schváleným vládou a vyhlášeným v Úředním listě RČS 11. ledna 1924. Pro budoucnost města tak stěžejní akt zabral zde pouhých šest řádků i s nadpisem.

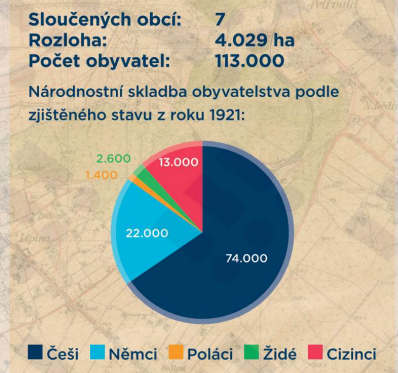

Velká Ostrava, která vznikla k 1. lednu 1924 sloučením sedmi moravských obcí a měst, se stala „pouze“ čtvrtým největším městem Československa po Praze, Brně a Bratislavě. Slezské obce na pravém břehu Ostravice se v letech 1922–1924 pokusily uskutečnit slučovací projekt tzv. Velké Slezské Ostravy, který však ztroskotl na nepřekonatelných rozporech politických reprezentací dotčených obcí.

Pro místní výbory ve V. Osířavě!
Na kvap zřízená Velká Ostrava nevyhovuje potřebám širokých vrstev obyvatelstva. – Finanční novela zasadila těžkou ránu všem ilusím ostravské periferie. Velké pobouření ve Vítkovicích. – Také Zábřeh a Nová Ves budou protestovat. Jedné příjatečné východisko ze zlé situace domáhají se na vládě zřízení místních výborů pro jednotlivé obce. – Vše občanstva nechť rozhodne o příštím osudu připojených obcí.

Protest Zemské správní komise pro Slezsko z roku 1919 zmiňuje kromě národnostního rovněž aspekt ekonomický – ztráta ostravských obcí by byla těžkou ranou pro slezský rozpočet.

„Cizinci“ byli v roce 1921 novou kategorií, zahrnující obyvatele města bez československého státního občanství, kteří měli domovské právo v jiných zemích bývalého Rakouska-Uherska. V této početné skupině se pochopitelně nalézaly další tisíce občanů německé a polské národnosti.

To, že po sloučení obcí byla veškerá samospráva na místní úrovni zrušena, se ukázalo být závažnou chybou a závažným nedostatkem Velké Ostravy, kde byla veřejná správa zcela centralizována. Ukazuje to i článek z listu Bezručův kraj, který vyšel již pouhé tři roky po sloučení. Tento deficit však mohl být – alespoň částečně – napraven až v roce 1945.

Jan Prokeš a Nová radnice

Portrétní fotografie Jana Prokeše.

Jan Prokeš, od roku 1918 předseda správní komise města Moravské Ostravy, poté vládní komisař a v letech 1925–1935 starosta Moravské Ostravy a bezpochyby nejvýznamnější osobnost stojící v čele města v období 1. Československé republiky, byl hlavním iniciátorem vytvoření tzv. Velké Ostravy, jež vznikla sloučením sedmi moravských obcí a měst. To byl jen počátek jeho systematické snahy o rozvoj města zahrnující modernizaci komunální infrastruktury, rozšíření sítě škol a z kvalitnější sociální péče. Z veřejných budov, za jejichž výstavbu vehementně bojoval s tehdejší politickou opozicí, je v první řadě nutno jmenovat do dnešních dnů nepřehlédnutelný symbol Ostravy – Novou radnici – stojící od roku 1930 na náměstí v současnosti pojmenovaném symbolicky po Janu Prokešovi.

Architektonická soutěž na objekt radnice byla vypsaná v červenci 1923. Své návrhy předložili pražští architekti Pavel Janák a Josef Sakař, dále Vladimír Fischer a Adolf Liebscher z Brna a z Moravské Ostravy Ernst Korner a stavitelé František Kolář a Jan Rubý. Projekt poslepu uveden dvojice a také návrh Josefa Sakaře a Vladimíra Fischera byly vyhodnoceny jako nejzdařilejší, takže bylo doporučeno zadat vypracování konečného projektu firmě Kolář a Rubý ve spojení s jedním z obou zmíněných architektů. Dohody se podařilo dosáhnout s Vladimírem Fischerem, který se tak stal třetím autorem radničního projektu. Práce byly zahájeny v dubnu 1925. Vedením stavby byl pověřen Karel Kotas. Budova byla dokončena v roce 1930 a slavnostní otevření proběhlo symbolicky na státní svátek 28. října.

Čtyřposchodové budově s navazujícími tříposchodovými křídly dominuje ocelová konstrukce vyhlídkové věže s hodinami, která se tyčí do výšky 85,6 metrů, váží 155 tun a její vnitřní schodiště čítá 292 schodů. Pod věží je uložena unikátní žebrovaná železobetonová deska, která vyztužuje nejvíce namáhané partie. Nad průčelím na šesti sloupech spočívají terasy s polosloupky, na nichž jsou umístěny bronzové sochy od brněnského akademického sochaře Václava Hynka Macha symbolizující dobývání uhlí, metalurgii, vědu a obchod. Vstupní prostory jsou obloženy mramorem. Zvláštností Nové radnice je dřevěný výtah, tzv. paternoster. V budově se nachází reprezentační zasedací síň zastupitelstva, pracovní pracovna primátora, konferenční salónek, restaurace a v pravém křídle také prostory Moravskoslezské vědecké knihovny, p. o.

Ohledně dokončení se stala Nová radnice největší a nejvyšší radniční budovou v celé Československé republice. Její velikost vyplývala také z faktu, že zde měly sídlit rovněž orgány župního (krajského) zřízení. Tato správní reforma však nebyla v českých zemích aktivována, a tak byly prostory radnice původně určené pro účely orgánů župy využívány jinými organizacemi a institucemi. Osudové spojení Jana Prokeše s touto stavbou symbolizoval také smuteční obřad konaný v radničním foyer.

Jan Prokeš u své knihovny.

Nerealizovaný soutěžní návrh Nové radnice od Františka Koláře a Jana Rubého z roku 1923.

Společný projekt Vladimíra Fischera, Františka Koláře a Jana Rubého z roku 1928 určený k realizaci.

Budova Nové radnice v 30. letech 20. století.

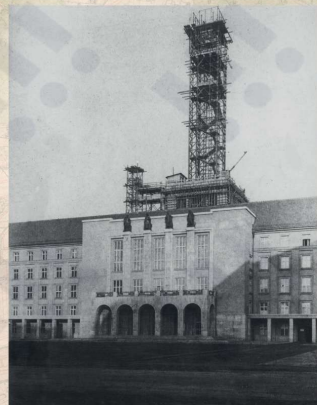
Vynášení rakve s ostatky Jana Prokeše z budovy Nové radnice do skleněného kočáru za přítomnosti více než stovky vlajkonošů s prapory svěšenými na znamení smutku.

Jan Prokeš na tribuně při projevu u příležitosti Svátku práce v roce 1933.

Jan Prokeš se svojí početnou rodinou (měl šest synů a jednu dceru).

Stavba vyhlídkové věže Nové radnice v roce 1930.

Zasedací místnost zastupitelstva města v roce 1930.

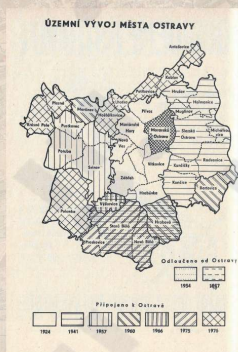

Vstupenka na pohřeb Jana Prokeše 15. prosince 1935 konaný ve foyer Nové radnice.

Integrace a přičleňování obcí k městu Ostravě

K podstatné reformě městské správy od vzniku Velké Ostravy v roce 1924 došlo na základě vládního nařízení ze dne 29. května 1941, jímž byla Moravská Ostrava prohlášena statutárním městem a s platností od 1. července převzala též působnost zdejšího zrušeného okresního úřadu. Podle tohoto nařízení bylo s městem Moravskou Ostravou sloučeno v jednu obec osm obcí s politického okresu frýdeckého (Heřmanice, Hrušov, Kunčice nad Ostravicí, Kunčičky, Michálkovice, Muglinov, Slezská Ostrava, Radvanice) a čtyři obce s politického okresu moravskoostravského (Nová Bělá, Stará Bělá, Hrabová, Výškovice). Po osvobození v roce 1945 vznikla pochybnost, zda je okupační nařízení z roku 1941 platné. Tato nejistota byla odstraněna vydáním dekretu prezidenta republiky ze dne 27. října 1945 o územní organizaci správy vykonávané národními výbory. Dekret připojení obcí k městu z roku 1941 potvrdil.

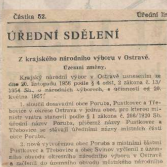
K další územně-správní reformě došlo v roce 1957, když na základě vládního nařízení z 13. března byly obce Poruba, Pustkovec, Svinov a Třebovice vyčleněny z územního obvodu okresu Ostrava-venkov a připojeny k Ostravě. Vznikly městské obvody Ostrava-Svinov a Ostrava-Poruba, který tvořily kromě Poruby, Třebovice a Pustkovec.

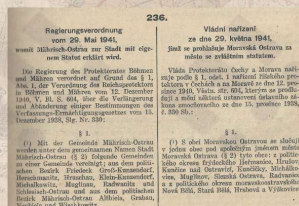
Územní vývoj města Ostravy v letech 1924–1976

K významným změnám v územně správní organizaci došlo v roce 1960, když byl zrušen okres Ostrava-venkov a jeho jednotlivé obce byly připojeny k okolním okresům. Obce Bartovice, Hrabová a Martinov byly začleněny jako místní části do územního obvodu města Ostravy. Ke katastrálnímu území města byla připojena též část katastrálního území obce Petřkovice (10,8 ha) a Stará Bělá (tzv. Paseky o 64,8 ha). Od 1. ledna 1966 byla k městu Ostravě přičleněna obec Výškovice a stávající místní národní výbor byl přeměněn na Obvodní národní výbor Ostrava-Výškovice. Přičlenění bylo zdůvodněno výstavbou Jižního Města, které zasahovalo také na katastrální území Výškovic.

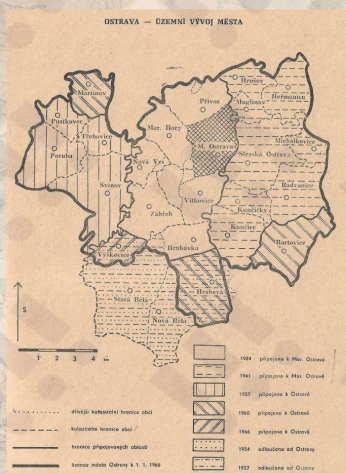
V souvislosti s postupně probíhající integrací obcí na území Severomoravského kraje byly k 1. lednu 1975 připojeny k městu Ostravě jako městské části obce Stará Bělá, Nová Bělá a Proskovice, které doposud tvořily součást okresu Frýdek-Místek. Doposud poslední integrační vlna nastala z roku 1976, když s účinností od 6. dubna byly z okresu Opava přičleněny Antošovice, Hošťálkovice, Koblův, Krásné Pole, Plesná, Lhotka, Petřkovice a z okresu Nový Jičín obec Polanka.

Oznámení Krajského národního výboru v Ostravě o územních změnách v obvodu města Ostravy (Úřední list ČR, 1957, částka 52, s. 390)

Vládní nařízení, kterým se Moravská Ostrava prohlašuje za statutární město, a přičleňují se k němu sousedící obce

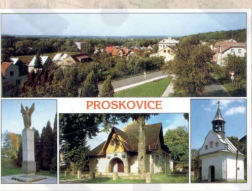
Územní vývoj města Ostravy s obcemi přičleněnými v roce 1941

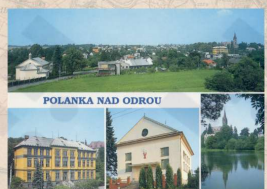
Pohlednice Petřkovic (připojeny v roce 1976) se základní školou, hornickou nemocnicí, kaplí Panny Marie, středem obce a pohledem na rodinné domky, 80. léta 20. století

Pohlednice Antošovic (připojeny v roce 1976) s hostincem, školou, kaplí sv. Petra a Pavla, koloniálem a pohledem na střed obce, 20. léta 20. století

Pohlednice Proskovic (připojeny v roce 1975) s pohledem na obec od budovy úřadu, památníkem obětem světových válek, sokolovnou a kaplí sv. Floriána, 80. léta 20. století

Pohlednice Polanky (připojena v roce 1976) se celkovým pohledem, základní školou, Husovým sborem a kostelem sv. Anny, 70. léta 20. století

Celkový pohled na obec Plesnou (připojena v roce 1976) s kostelem sv. Jakuba, 1976

Pohlednice Staré Bělé (připojeny v roce 1975) s celkovým pohledem, mýdlním domem 'Strakoš', hasičskou zbrojnicí a hostincem Karla Cholevy, 1942

Pohlednice Nové Bělé (připojeny v roce 1975) s kostelem sv. Jana Nepomuckého, školou a obecním hostincem, 20. léta 20. století

Soudruh E. Erban mezi poslanci ObvňV v Ostravě

Severomoravská metropole roste

OSTRAVA (ská) — Za účasti předsedy Česká národní rady soudruha Evry Erbana a primátora města Ostravy soudruha Edmunda Polityru se konalo včera 26. plenární zasedání Obvodního národního výboru Ostravy 3 a mimořádné plenární zasedání Obvodního národního výboru Ostrava 4.

Na zasedáních se poprvé sešli poslanci těchto obvodů a poslanci místních národních výborů integrovaných obcí. V Ostravě 3 to bylo o poslanci místních národních výborů obcí Stará Bělá a Proskovice, a v Ostravě 4 o poslanci obcí Plesná, Krásné Pole a Polanka nad Odrou, které se od dnešního dne stávají součástí města Ostravy. K dnešnímu dni se tak severomoravská metropole rozrostla na 215 000 obyvatel a zvládne o 48 čtverečních kilometrů.

Soudruh Evra Erban připomněl na obou zasedáních, že připojování obcí k obvodům je součástí velkého procesu a že bude klást na naši přední velkou náhradu. Zdůraznil, že je třeba udržovat dostatečný kontakt a obnavu připojených obcí, aby se vyvíjely. Jaké mají problémy, co je bolí a jaké mají návrhy ke zlepšení práce. Není možné si ulehčovat práci úřadů, nebot to se nezlepší.

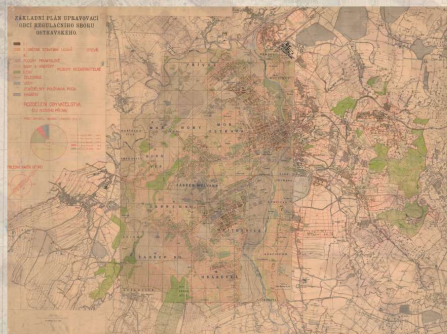
Závěrem poděkoval poslaneckému, který Ostravu zasloužil v ekonomickém, kulturním, a rozvojovém životě daleko více lidí, aby práce byla ještě lépe organizována, aby se zlepšila jako vico, neboť XV. sjezd strany postaví před nás více činnosti národních dělníků.

Na mimořádném zasedání v Ostravě 4 vystoupil zveřejnil primátor Národního výboru města Ostravy soudruh Edmud Polityru. Hledáme se snažit — řekl mi. —, aby se naše město rozvíjelo. Musíme dbát důležitosti na to, aby si lidé rozuměli. Abychom nezapomněli na to, co nám dává město, a když v práci, buďme schopni vztahovat nějaké rozhodnutí, řešení je citlivé. Musíme vyvíjet nejen rukou lidí, ale také každé jejich myšlenku.

Ona bude přednáška Česká národní rady soudruha Evry Erban benedikt a funkcionář Obvodního národního výboru Ostrava 3.

Článek o rozšíření města Ostravy o další obce. Deník Nová svoboda 1. dubna 1976, č. 78, s. 2

Hospodářský chod Velké Ostravy do značné míry závisel na provozu městských podniků, kterých k 1. lednu 1924 město převzalo nebo již provozovalo celkem 13. Přímou v Moravské Ostravě to byla plynárna, jatky, dobytčí trh, vodárna, úzkorozchodná místní dráha Ostrava–Karviná, sprchové lázně, městská zastavárna, hospodářský dvůr a městská váha. V připojených Vítkovicích se jednalo o jatky, vodárnu, návěstní ústav a městské lázně, v Přívoze o vodárnu, v Mariánských Horách o síť veřejného osvětlení a v Zábřehu o obecní váhu. V pozdějších letech přibýly ještě další nové městské podniky jako krematorium, městské koupaliště nebo hospodářský dvůr v Hošťálkovicích.

Velké Ostravě připadlo v roce 1924 význačné místo při konstituování Regulačního sboru ostravského, představujícího platformu pro nalézání jednotného urbanistického řešení území zahrnujícího 15 obcí moravské i slezské části Ostravska. Na jeho založení se přímo podílel městský stavební úřad a jeho činnost s ním úzce souvisela. Ředitel stavebního úřadu Ing. Karel Frič byl členem výboru znalců, výkonného orgánu sboru, v němž probíhala jednání směřující k vyhotovení tzv. základního upravitelského plánu Ostravska.

Pro zvládnutí složitých úkolů ekonomického a stavebního investičního rozvoje města po vzniku Velké Ostravy došlo k reorganizaci městského úřadu a personálnímu posílení jeho dvou strategicky důležitých referátů č. XII a XIII – hospodářského a vodárenského úřadu a stavebního úřadu. Při financování investičních akcí i provozu městských podniků hrála důležitou roli Městská spořitelna v Moravské Ostravě, kterou bylo nutno rovněž podstatně reorganizovat a provést její sloučení s dříve samostatnými spořitelny v Přívoze, Vítkovicích a Mariánských Horách.

Z hospodářského i sociálního hlediska měla velký význam stavební činnost, respektive bytová výstavba. Její největší část se nadále soustředovala na katastr Moravské Ostravy, nově se zvýšenou měrou přesouvala též do Zábřehu, Mariánských Hor a Hrabůvky, zatímco ve Vítkovicích a Přívoze mírně zaostávala. Jen nepatrně se stavělo v Nové Vsi. Po roce 1924 se konečně začalo také s výstavbou soustavné kanalizace. Veškerá povrchová a odpadní voda byla zachycována do sběračů a odtud přes čisticí stanici odváděna do řeky. Projekt umožňoval napojení stokových sítí sousedních obcí. Stavba soustavné kanalizace s čisticí stanicí počítala s nákladem 55 milionů Kč, ovšem s ohledem na hospodářské poměry se program dařilo plnit jen částečně. Podobně do vodovodní sítě se od poloviny dvacátých do poloviny třicátých let investovalo až 12 milionů Kč.

Asi nejmarkantnější pokrok nastal u silniční sítě, kterou bylo zapotřebí přizpůsobit vzrůstající automobilové dopravě a zároveň ji napojit na dálkovou dopravu v podobě rychlostních komunikací. Projektovaly se nové silniční mosty a lávky přes řeky. Celkem bylo v letech 1924–1934 zřízeno 32 km městských silnic o ploše přes 208 tisíc m², nejčastěji s makadamovým povrchem, v nákladu za více než 16 milionů Kč.

Část města mezi dnešními ulicemi Českoslobratskou a 30. dubna se po vzniku Velké Ostravy stala jednou z oblastí rušné stavební činnosti. Od roku 1925 setrvala rostl počet novostaveb ve městě, přičemž před nástupem hospodářské krize kulminovala bytová výstavba především v letech 1928 a 1931. Na konci 20. let se ve Velké Ostravě postavilo celkem 967 novostaveb, z toho 935 obytných domů. V období 1932 až 1935 to ale již bylo jen 373 novostaveb, z toho 369 obytných domů. Podle odhadů se v době od vzniku republiky do poloviny 30. let postavily nové budovy v úhrnné hodnotě 600 milionů Kč.

Stavba kanalizačního sběrače v dnešní Engelmüllerově ulici. Městský stavební úřad od roku 1924 vyprojektoval a postavil 48 km nových stok za téměř 16 milionů Kč. Do konce roku 1935 činila stoková síť se sběrači ve Velké Ostravě celkem 115 km a napojeno na ni bylo téměř šest tisíc domů se 120 tisíci obyvateli, což představovalo 98 % domů ve městě. V Praze to ve stejné době bylo jen 77 %, v Brně dokonce pouhých 69 %.

Důležitou součástí modernizace městské dopravní sítě bylo řešení mimoúrovňového křížení silnic se železnicemi. Jen dva podjezdy v Přívoze – na Sokolské třídě pod železniční tratí do Bohumína a na Mariánskohorské ulici pod Ostravsko-frydlantskou dráhou (na snímku) – si vyžádaly náklady ve výši 12 milionů Kč.

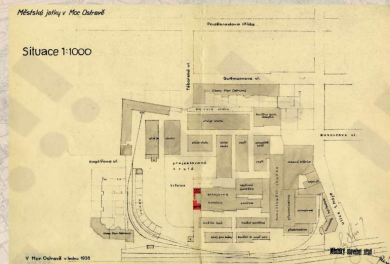
Největší oblibě se mezi městskými podniky těšilo u veřejnosti veřejné koupaliště v Hulvákách, které nahradilo dosavadní nedostatečně přírodní koupaliště. Jeho výstavba probíhala v letech 1929–1930 a vyžádala si náklady ve výši téměř tři milionů korun.

Výstavba nové budovy Městské spořitelny v letech 1928–1930 byla mimo jiné projevem jejich rozšiřujících se obchodů. Pod zvyšujícím se tlakem konkurence se snažila expandovat též na Hlučínsko, Karvinsko a Novojičínsko. Počátkem 30. let pak vytvořila síť pěti filiálék v Karviné, Mariánských Horách, Vítkovicích, Šenově u Nového Jičína a Svinově. Kromě toho disponovala ještě dvěma platebními v Přívoze a Zábřehu, které se později rovněž přeměnily na samostatné pobočky.

Z celkové sumy přesahující 93 milionů Kč, které byly investovány v meziválečné době do městských podniků, šlo nejvíce, tedy téměř 40 milionů Kč, do rozvoje městské vodárny a zásobování obyvatelstva pitnou vodou. Kromě rozšíření jímáckých zařízení v Nové Vsi a Staré Bělé a modernizace výtlačného a zásobovacího řadu to bylo zejména napojení Hrabůvky a zábrežské zahradní čtvrti. Vodovodní síť, zásobující téměř 150 tisíc obyvatel, se v tomto období rozšířila o 65 km potrubí a počet domovních přípojek se zvýšil o 42 %.

Jedním z nejdůležitějších podniků z hlediska zásobování stotisícového města základními potravinami byla městská jatka. S rozrůstající se zástavbou se s nimi pojila řada dopravních a hygienických problémů. Poté, co bylo upuštěno od finančně nereálného plánu výstavby nových jatek poblíž jámy Bedřich v Hulvákách, došlo v letech 1925–1927 k jejich rozsáhlé rekonstrukci a technické modernizaci v hodnotě téměř 15 milionů korun.

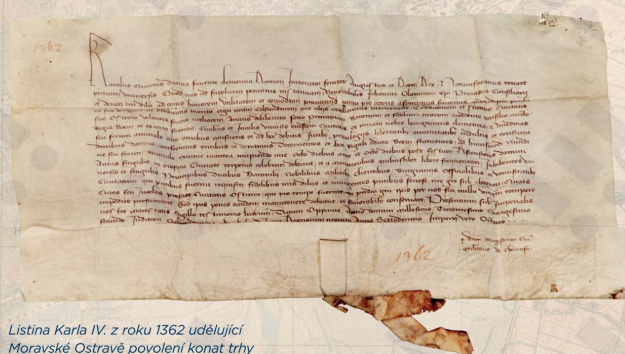
Největšími výnosy přispívaly do městského rozpočtu tzv. „cizí“ městské podniky, tedy takové, které sice město samo nevlastnilo, ale bylo jejich významným podnikem. Mezi ně patřila např. Moravskoostravská elektrárna akciová společnost, Společnost moravských místních drah nebo Centrální mlékárna v Přívoze.

Moravská Ostrava do roku 1924

Historické jádro původní Moravské Ostravy tvoří centrum dnešní ostravské metropole. Střed původního města s čtyřúhelníkovým náměstím, okolními obytnými domy a kostelem sv. Václava měl podobný charakter již od dob vzniku prvního cíleného osídlení. První zmínku o městě uvádí listina z 29. listopadu 1267, která zmiňuje Ostravu. Dnešní přívlastek Moravská totiž získala až mnohem později v 17. století. O dvě století dříve byla přitom známá jako Německá, pojmenování přitom sloužilo jako odlišení od sousední Slezské (resp. Polské) Ostravy na druhém břehu řeky Ostravice. Moravská Ostrava vznikla v procesu vrcholné středověké kolonizace jako nové tržní středisko, o čemž svědčí nejstarší dochovaná listina ze 17. května 1362. V té císař Karel IV. udělil městu povolení konat trhy. Osudy Moravské Ostravy byly po dlouhá staletí spjaty s olomouckým biskupstvím. Město konkrétně náleželo pod správu hukvaldského panství a představovalo jeho nejvýchodnější výspu. Postupně získávalo na významu, až jeho bohatství vzrostlo v 16. století natolik, že roku 1553 zakoupilo dvě okolní vsi: Čertovu Lhotu (dnešní Mariánské Hory) a Přivoz. Do dalších osudů rozvíjejícího se sídla jen o tři roky později promluvil zničující požár a předznamenal jeho osudy na další staletí. Moravská Ostrava si v průběhu 16. až 19. století udržela svůj zemědělsko-řemeslnický ráz a poloděvený charakter zástavby. V novověké éře proto byla stagnujícím městem hukvaldského panství bez většího významu a stála nejen na periferii geografické, hospodářské ale i politické. Mohly za to nejen požáry, ale také morové epidemie, povodně a časté obsazení města procházejícími vojsky všemožných válečných stran. Za velkým rozmachem města a celého Ostravska stála průmyslová revoluce. S rozvojem těžby uhlí v druhé polovině 19. století do města přišel i těžký průmysl a železnice. Zastavěná část se společně s tisícovkami nové příchozích ekonomických migrantů na předměstí a Moravskou Ostravu můžeme považovat za moderní průmyslové město se všemi atributy – od nemocnice, přes divadla, po tramvajové linky. S rozvojem průmyslu město získalo mezi svými elitami ryze německý charakter, což změnil vznik Československé republiky roku 1918 a s tím spojené změny, kdy nový starosta Jan Prokeš nejen konsolidoval Moravskou Ostravu, ale stál i za realizací myšlenky Velké Ostravy.

Historické jádro města s centrálním náměstím je dobře patrné napříč staletími

Listina Karla IV. z roku 1362 udělující Moravské Ostravě povolení konat trhy

V 18. století byla Moravská Ostrava menším městem na soutoku řek Ostravice a Lučiny

Až do roku 1848 představovalo město nejsevernější výspu hukvaldského panství

Průmyslová revoluce změnila Ostravu k nepoznání a stála za jejím rozmachem

Dnešní Masarykovo náměstí bylo vždy středobodem všeho dění

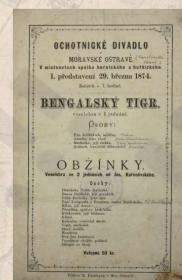
Město se s příchodem železnice a průmyslu několiknásobně rozrostlo

Typická figura koně ve znaku města na nejstarším pečeti Moravské Ostravy

Město získalo svou dnešní tvář na začátku 20. století

Město nežilo jen „uhlím“, ale také pestrá kultura

S názvem obce Vítkovice se poprvé setkáváme v listině bratří Petra a Jana z Paskova z roku 1357. Již tehdy se zřejmě jednalo o olomoucké biskupské léno, tím ves zůstala až do roku 1848. Jednalo se o nevelkou zemědělskou obec v blízkosti řeky Ostravice. To se však změnilo na počátku 19. století, kdy zde byly v roce 1828 založeny olomouckým arcibiskupem Rudolfem Habsburským železářny. Od té chvíle se osudy obce protnulý s osudem Vítkovických železáren. Ještě v roce 1835 žilo ve Vítkovících ve 24 domech 199 obyvatel, o osm let později již jejich počet vzrostl na 328, z nichž většina pracovala v železárnách. Původní Rudolfova huť byla rozšiřována o další provozní zařízení, což způsobilo převratné změny v hospodářském, společenském a kulturním životě původně zemědělské obce, ze které postupně vyrostlo velké průmyslové město s největším a nejmodernějším hutním závodem v habsburské monarchii. Majitelé podniku, kterými byly od roku 1873 rodiny vídeňských bankéřů Rothschildů a Gutmannů se prostřednictvím managementu železáren výrazně zapsaly do podoby obce. Rozsáhlou průmyslovou, bytovou a občanskou zástavbou od 80. let 19. století nabyla původní agrární vesnice podoby průmyslového města, na něž byla 11. prosince 1908 povýšena. V letech 1843–1880 se zvýšil počet domů z 24 na 128. V následujících desetiletích až do první světové války panoval nejčilejší stavební ruch. V roce 1921 dosáhl počet domů 713 a hustota obyvatel byla nejvyšší z celé ostravské aglomerace. Z veřejných staveb dokončených před rokem 1924 lze zmínit kostel sv. Pavla (1886), závodní hotel (1887), jatka (1896), obecní (1898) a závodní (1908) sirotčinec, závodní tržnici (1899), Český dům (1899), veřejný vodovod (1900), radnici (1902), obecní starobinec (1912), městské lázně (1923). Vítkovice díky této velkorysé výstavbě získaly již před první světovou válkou tvář moderního města tedy ještě před vznikem Velké Ostravy v roce 1924.

Idealizovaný pohled na Rudolfovu huť (Vítkovické železářny) ve 40. letech 19. století. Před kouřící komíny je okolní krajina jen málo urbanizovaná. Dvojice v popředí se prochází zámečným parkem, za nimi pohled na průmyslový areál v dnešní Dolní oblasti.

Situace zhruba o 50 let později. Dobová pohlednice zachycující vzhled Nových Vítkovic, kdy se původní centrum zemědělské vesnice odsunulo dále od řeky Ostravice a vytvořilo jádro vznikajícího továrního města. Iniciátorem tohoto plánovitě urbanistického počínu byl generální ředitel Vítkovického horního a hutního těžišťa Paul Kupelwieser.

Pohlednice z roku 1899 zachycující vítkovické stavby spojené s českým národním hnutím. Obec byla z národnostního i náboženského hlediska velmi heterogenním útvarem. Vedle Němců a Čechů zde žilo i mnoho Poláků a významná židovská menšina.

Část listiny z roku 1908 vydané císařskou kanceláří ve Vídni, která stvrzuje povýšení obce Vítkovice na město. Tento akt jen potvrzoval dlouhotrvající stav, kdy obec již po více než dvě desetiletí zcela naplňovala svými funkcemi, rozsáhlostí a infrastrukturou definici města.

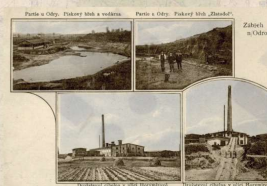

Josef Chalupník (1884–1944), představitel sociální demokracie ve Vítkovických železárnách, poslanec a poslední starosta (ve funkci předsedy správní komise) Vítkovic v letech 1918–1923. Od roku 1935 nahradil Jana Prokeše ve funkci starosty Velké Ostravy, kterým zůstal až do březnové okupace Československa v roce 1939.

Ves Zábřeh je poprvé připomínána v manské přísaze olomouckému biskupovi z roku 1288, tehdy však nesla jméno po svém držiteli Heinrichsdorf. Až do poloviny 19. století se jednalo o zemědělskou obec. Podle vceňovacího operátu stabilního katastru z poloviny 40. let 19. století zde žilo 784 obyvatel ve 101 domech, ze 171 domácností se 164 živilo zemědělstvím. S výjimkou části budov panského dvora, školy a fary byly všechny obytné domy přízemní, částečně zděné, kryté slámou. Blízká řeka Odra často zaplavovala zdejší louky a pastviny. Výstavba železáren v sousedních Vítkovících poznamenala i rozvoj Zábřehu. I ten se začal od 80. let 19. století industrializovat díky železniční vleče Vítkovice-Svinov (1887). V její blízkosti bylo založeno několik podniků, např. továrna na lepenku Posnansky und Strelitz (1886), továrna Julia Rütgerse na zpracování surového dehtu (1892), pískovna Ignaze Goldbergera (90. léta 19. století), strojní cihelna (1910), nová válcovna a ocelárna Vítkovických železáren (1913). Rozvoj průmyslu sebou přinesl i růst počtu obyvatel. V letech 1880–1900 vzrostl Zábřeh z původních 1439 na 7653 obyvatel, v roce 1921 to již bylo 10 234. Velká část obyvatel se usídlila v nové části Hulváky (dnes součást Mariánských Hor). V přímé souvislosti s nárůstem obyvatel rostl i počet domů v obci. Mezi lety 1843–1921 vzrostl počet domů ze 101 na 618. V roce 1912 byla na katastru obce zřízena epidemická nemocnice, která byla v roce 1921 zestátněna. Také Zábřeh nad Odrou, jak se obec od roku 1904 oficiálně jmenovala, se stal součástí Velké Ostravy v roce 1924.

Podoba zábrěžské radnice na ulici Dolní na počátku 20. století. Tomuto účelu sloužila v letech 1909–1923, i když její historie se vztahuje až k roku 1801. Dnes je modlitebnou ostravského sboru Bratrské jednoty baptistů v Ostravě.

Rozvíjející se průmyslová zemědělská pozemní původní zemědělský charakter Zábřehu nad Odrou, byť se obec nerozvíjela takovým tempem a způsobem jako sousední Vítkovice.

Proměna Zábřehu v obec s městským typem osídlení byla demonstrována i rozvojem místního školství, které demonstrovaly i výstavní školní budovy. Na obrázku vlevo je k vidění obecní škola, na obrázku vpravo měšťanská škola, obě postaveny na počátku 20. století.

Pohled na typickou zábrěžskou zástavbu v době kolem vzniku Velké Ostravy. Takto vypadala ulice Dolní v polovině 20. let 20. století.

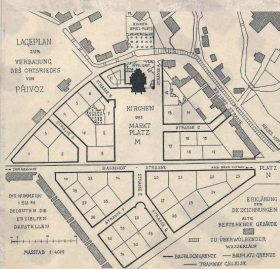

Vzácná spolupráce českého národního činitele zábrěžského lékaře MUDr. Vladimíra Hradečného (1865–1936) se silně německonacionálně orientovaným vedením Vítkovických železáren vyústilo ve všeobecně prospěšné založení epidemické nemocnice, ze které se postupně vyvinula nemocnice státní, krajská a nakonec fakultní. Ke slavnostnímu otevření areálu došlo v roce 1912.

Pohled na typickou zábrěžskou zástavbu v době kolem vzniku Velké Ostravy. Takto vypadala ulice Dolní v polovině 20. let 20. století.

Prívóz leží na bývalé obchodní stezce z Opavy do Těšína, která přecházela z Petřkovic přes řeku Odru brodem do Moravské Ostravy. V místech převozu se na počátku 14. století začala utvářet osada, která odvozuje svůj název od slova „převoz“. První písemná zmínka pochází z roku 1377. V r. 1555 koupilo ves s tvrzí město Ostrava, jež pak bylo vrchností obce až do zrušení poddanství v r. 1848. Obyvatelé Prívózu se živili převážně zemědělstvím. Přelom v dějinách znamenal rok 1847, kdy byla obec napojena na železniční trať. Díky propojení s doly ostravské části revíru se později stal Prívóz důležitým železničním uzlem a jeho nádraží bylo považováno za největší nádraží Severní dráhy Ferdinandovy. Velký význam pro rozvoj obce v 2. polovině 19. století měl rovněž důlní průmysl (důl a koksovna František, důl Odra). Nacházela se zde i celá řada menších průmyslových podniků (např. válcovna plechu Tlach a Keil, Donnersmarckova huť, rafinerie na minerální oleje Bohma, továrna na výrobu žárovek Lux). Velký příliv pracovních sil do nově budovaných závodů se projevil na prudkém demografickém vývoji obce. V r. 1843 bylo v Prívóze napačítáno 424 obyvatel, do r. 1921 stoupl jejich počet na 17 351. Změna charakteru obce našla úřední potvrzení v císařském rozhodnutí ze dne 2. srpna 1900, jímž byl Prívóz povýšen na město.

Urbanistický návrh nového centra Prívózu z r. 1893 vypracovaný vídeňským architektem Camillem Sittem, jednou z největších autorit v oblasti městského plánování. Plán byl koncipován do sedmi uzavřených bloků rozmístěných tak, aby byla ponechána trasa nymější Nádražní třídy ve funkci hlavní osy celého prostoru. Vypracoval rovněž regulační plán pro Mariánské Hory (1902), který byl bohužel realizován jen z části.

Jednoduchý kostel Neposkvrněného početí Panny Marie s farní budovou na náměstí v Prívóze postavený mezi lety 1896-1899 podle návrhu Camilla Sitteho. Za kostelem vpravo se nachází budova přívózké radnice zbudovaná rovněž podle Sitteho návrhu.

Budova přívózkého nádraží z červeného cihlového zdiva z r. 1892, vpravo stará staniční budova z r. 1847. První vlak přijel na nově postavené nádraží 1. května 1847, kdy byl oficiálně zahájen provoz Severní dráhy Ferdinandovy v úseku Lipník nad Bečvou – Bohumín. Přívózké nádraží spojovala s Moravskou Ostravou od srpna 1894 tramvajová trať.

Osada Odra se nacházela v blízkosti dolu Odra (vpravo dole) v prostoru mezi ulicemi Na Náspu a Na Bezdáku ve vzdálenosti téměř 3 km od centra Prívózu. Mezi lety 1908-1921 zde bylo postaveno 37 dělnických domů, dvě noclehárny (v jedné byla umístěna mateřská a obecná škola) a vila stavebního inženýra. Důl Odra začalo hloubit v r. 1907 Moravsko-ostřavské těžlivstvo Marie Anna, v r. 1910 se začalo s těžbou a v téže roce jej odkoupila Rakouská baňská a hutní společnost ve Vídní.

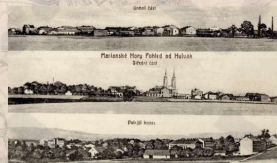

Društvo veslařského klubu Perun Prívóz s veslovodem Aloisem Dvorákem (druhý zprava), které zvítězilo v r. 1923 na mistrovství Moravy ve čtyřkách. Celkem klub získal šest vítězství, přičemž ve čtyřkách zvítězili již potřetí za sebou. Klub Perun patřil k nejstarším českým sportovním spolkům na Ostravsku.

První písemná zmínka o Mariánských Horách pochází z r. 1367. Tehdy měly německý název Teuffelsdorf (Čertova Ves). V české podobě Čertova Lhota se poprvé vyskytuje v listině z r. 1380. Původní ves se rozkládala podél dnešní Novoveské ulice, v úseku ulic Přemyslovců a Švermovy. V r. 1533 koupilo ves město Ostrava, které ji vlastnilo až do zrušení poddanství v r. 1848. V r. 1771 zde žilo pouze 89 obyvatel. Do r. 1843 jejich počet stoupl na 227 a v r. 1921 bylo napačítáno 12 513 obyvatel. I přes velký příliv nových obyvatel si obec zachovala původní český ráz na rozdíl od nedalekých Vítkovic, Moravské Ostravy a Prívózu. Také na rozvoj Lhotky mělo rozhodující vliv dolování uhlí. Těžlivstvo Vladimíra Vondráčka, které vlastnilo mezi lety 1889-1896 jámu a koksovnu Ignát, bylo jediným českým těžlivstvem na Ostravsku. Ruku v ruce s industrializací obce šla také nová výstavba. Komunální politika však značně zaostávala. V obci chyběla kanalizace, vlastní radnice, kostel, chudobinec i školy. Změna nastala s příchodem neobyčejně schopného obecního tajemníka Jana Grmely v r. 1900. Rovněž jeho zásluhou byla Čertova Lhota přejmenována v r. 1901 na Mariánské Hory a 1. dubna 1907 povýšena na město.

Povolení pro obec Mariánské Hory k užívání nového obecního znaku, 20. 1. 1902. V pravé půlce štítu je zobrazena červená-zlatá šachovaná orlice, v levé pak zlatý kříž ovitý stříbrnou lípovou ratolestí vyrůstající z hor.

Pohled na Mariánské Hory od Hulváka, asi 1910. V horní části je zástavba vlevo od říské silnice (dnes 28. října), ve střední části kostel Korunování Panny Marie s budovou obchodní školy a vlevo hřbitov s kaplí Zvěstování Panny Marie z r. 1870. Ve spodní části vpravo je zachycena zástavba v prostoru dnešních ulic Václavské, Vršovců a Novoveské, za stromy vpravo jednopatrová budova obecné školy na Novoveské ulici z r. 1906 a vlevo zástavba kolem dnešní Švermovy ulice.

Novobarokní kostel Korunování Panny Marie z r. 1908 v Mariánských Horách vystavěný podle projektu ostravského architekta Otakara Béma s farní budovou. Po jejím postavení došlo v r. 1913 ke zřízení samostatné duchovní správy v Mariánských Horách, o níž obec usilovala již od r. 1902. Vlevo se nachází budova obchodní a měšťanské školy postavená ve stejné době jako kostel.

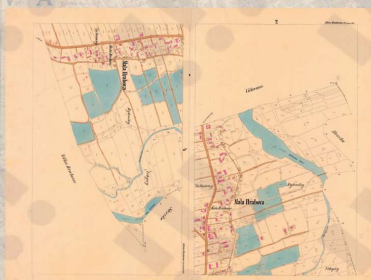

Jan Grmela (19. 8. 1861, Pačlavice – 25. 9. 1932, Paříž). Jako obecní tajemník v Prívóze (1889-1900) a posléze v Mariánských Horách (1900-1906) se zasloužil o vybudování fungujících obecních úřadů a celkovou modernizaci obou obcí, což vyvrcholilo jejich povýšením na města.

Návrh fasády hotelu Belvedere na nároží Mariánského náměstí a dnešní ulice Čelakovského v Mariánských Horách z r. 1911. Hotel s kavárnou, restaurací a nálevnou, který patřil k jedné z nejvýznamnějších domů na nově budovaném náměstí a brzy se stal centrem místního společenského života, postavili manželé Valentin a Anežka Chobotovi.

Vznik obce Hrabůvky souvisí patrně s pozdější fází kolonizace na přelomu 13. a 14. století. První písemná zmínka pochází z r. 1392, kdy olomoucký biskup Mikuláš potvrdil Elišce, manželce biskupského maršálka Jošta z Volfseberku, věno 150 hřiven ročně. V listině je obec nazývána jako Nová Hrabová. Jméno bylo přeneseno ze sousední obce Hrabová a jde o slovanský výraz odvozený od obecného jména habr (hrab). Od svého založení až do zrušení poddanství v r. 1848 byla součástí biskupského léna Paskov. Obyvatelé se zabývali výlučně zemědělstvím. V r. 1516 zde bylo 16 usedlých, v r. 1771 žilo v obci 160 obyvatel. V té době bylo v Hrabůvce 19 poddanských rybníků (nejznámější Mazurovec, Hranečník). Rozsáhlé rybníkářství symbolizovala obecní pečť se třemi nad sebou doprava plujícími rybami. Založení Vítkovických železáren a rozvoj průmyslu ovlivnilo další vývoj obce, v níž se trvale usídlilo velké množství přistěhovalců, kteří svým počtem několikanásobně převýšili starousedlíky. Mezi lety 1880–1921 stoupl počet obyvatel z původních 796 na 3005. Kromě několika živností vznikla v Hrabůvce v r. 1892 továrna na drátěná a konopná lana A. Deichsela, později cihelna A. Müllera, strojírna a slévárna P. Kročí a továrna na nakládání zelí J. Klegy. Hrabůvka byla přiřazena a přiskolena nejprve k Paskovu a od r. 1780 k Hrabové. Obecná škola byla v Hrabůvce otevřena v r. 1873, vlastní duchovní správu měla obec od r. 1910, kdy byl postaven nový kostel Růžencové P. Marie.

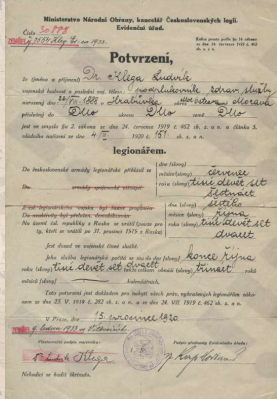
Kolorovaný plán původní vsi Hrabůvka z r. 1888, která se nacházela v prostoru dnešní Místecké silnice a ulice U Haldy. V r. 1843 ve vsi bydlelo 251 obyvatel ve 42 domech, do r. 1880 stoupl počet domů na 68.

Mozaiková pohlednice Hrabůvky, počátek 20. století. Na fotografii je zachyceno pekařství Leopolda Malíka (dnes U Staré školy 130/8), obecná škola z r. 1894 u kostela (dnes speciální ZŠ U Haldy), kaple Panny Marie čenstochovské z poloviny 19. století na rohu dnešních ulic Závodní a U Haldy (zbořena v r. 1922) a obecní hostinec v domě č. 150 nedaleko kostela.

Ve východní části Jubilejní kolonie poblíž dnešní Závodní ulice bylo v r. 1921 postaveno prvních devět jednopatrových čtyřbytových dělnických domů. Autorem projektu byl architekt Friedrich Kober, který působil v letech 1909–1945 ve stavebním oddělení Vítkovických železáren.

Potvrzení pro hrabůvského rodáka MUDr. Ludvíka Klegu (1888–1933) o příslušnosti k československým legiím. Do legií v Rusku vstoupil v r. 1916. Působil zde jako zdravotní náčelník severouralské fronty a později člen vojenské lékařské komise ve Vladivostoku. V r. 1922 se stal městským lékařem ve Vítkovicích. S jeho jménem je spojeno založení Masarykovy ligy proti tuberkulóze ve Vítkovicích.

Firnční veduta továrny na drátěná a konopná lana A. Deichsela, která byla založena v r. 1892 jako filiálka hlavního závodu v Zabrze nedaleko Gliwic, tehdy součásti Německa. Na počátku 20. století v ní pracovalo 25 zaměstnanců. Továrna se nacházela v prostoru dnešních ulic Závodní a Provaznická. Budovu nyní využívá Vítkovická střední průmyslová škola jako učňovské dílny.

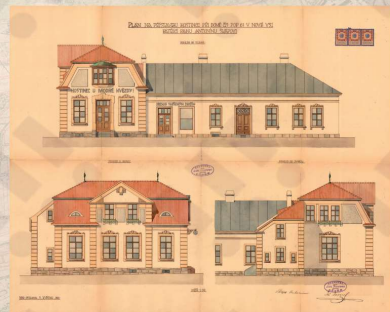
První písemná zmínka o Nové Vsi pochází až z r. 1584, ačkoliv její počátky klademe o několik desetiletí nazpět. Olomoucký biskup Stanislav Pavlovský listinou urovnal spory mezi Janem Prackickým ze Zástřizl a na Zábřehu a městem Ostravou. Od svého založení až do r. 1848 byla poddanskou vsí města Ostravy. Na území pozdější vsi vystavěl již v r. 1443 ostravský farář Rehoř kapličku, která byla později zbořena a na jejím místě na konci 16. století postavena nová kaple. Přístavbou hlavní lodě a přestavbou kaple na presbytář vznikl v 18. století filiální kostel sv. Bartoloměje, známý jako U hrůbků. V r. 1695 žilo v obci 23 zahrádníků s rodinami. Nová Ves byla nejchudší poddanskou vsí města Ostravy. Časté rozvodnění řeky Odry působilo poddaným značné škody na úrodě a zemědělská půda trpěla značnou vlhkostí, a proto nebyla příliš úrodná. V r. 1771 žilo v obci 183 obyvatel. Rovněž do života Nové Vsi zasáhla významně industrializace Ostravska a zdrojem obživy jejich obyvatel se stal také průmysl a hornictví. Imigrační vlna způsobila prudký demografický vývoj obce. Z původních 659 obyvatel v r. 1890 se jejich počet zvýšil na 1483 v r. 1921. Od svého založení patřila obec k farnosti moravskoostravské a od r. 1913 k nově zřízené farnosti mariánskohorské. Děti navštěvovaly nejprve školu v Moravské Ostravě a později v Zábřehu. Vlastní školu zřídila obec až na počátku 70. let 19. století.

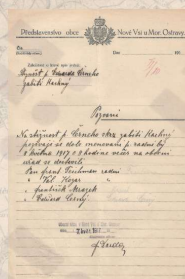
V r. 1890 vybudovala Moravská Ostrava na katastru obce Nová Ves vodárnu, která byla v r. 1908 modernizována a rozšířena. Ze zdejších studní se dostávala voda po vycištění přečerpáním do města a do vyrovnávacího vodojemu v Muglinově.

Otisk razítka Nové Vsi z r. 1917 s postavou sv. Bartoloměje, patrona místního kostela, jenž drží v pravé ruce dlouhý nůž a levou rukou se opírá patrně o rádo.

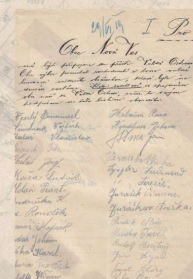
Plán na přístavbu hostince Na Balkáně z r. 1911 vypracovaný píseňským architektem Jiřím Jirovcem, který tehdy patřil Antonínu Škapovi.

Nová Ves byla malou zemědělskou obcí a její představitelé museli často řešit nejrůznější problémy sousedského soužití. 8. května 1917 se v osm hodin večer sešli, aby projednali stížnost Eduarda Černého týkající se zabiti jeho kachny.

Plakát k otevření hostince U Bofika v r. 1901, který vlastnil dlouholetý starosta obce a obchodník František Darda.

29. 6. 1919 se konalo shromáždění obyvatel Nové Vsi, kteří se mohli vyjádřit k plánovanému připojení obce k Velké Ostravě. Souhlas s tímto záměrem měli potvrdit svým podpisem.